

RECENZJE

C. W. Wardlaw: *Essays on form in plants*. Manchester University Press, Manchester 1968, str. 399, ilustr. 55.

Praca ta obejmuje 30 chronologicznie zestawionych szkiców z dziedziny morfogenezy roślin, ogłoszonych przez autora drukiem w różnych angielskich i amerykańskich czasopismach naukowych w latach 1940—1958. Zaznajomienie czytelnika w ujęciu syntetycznym ze stopniowym kształtowaniem się poglądów autora na morfogenezę roślin — stanowi o istotnej wartości omawianej książki.

Autor podkreśla wagę podejmowanych obecnie przez morfologów, fizjologów, genetyków, biochemików i innych specjalistów — badań, mających na celu rozstrzygnięcie całego szeregu zagadnień morfogenetycznych. W tych badaniach nie może być, zdaniem autora, pominięta rola czynników fizyko-chemicznych.

Rozprawy prof. C. W. Wardlawa zajmują poczesne miejsce wśród prac innych badaczy, którzy przyczynili się w okresie ostatnich dziesięcioleci do pogłębienia studiów nad morfogenezą. Na szczególną uwagę zasługuje pogląd autora esejsów, iż przy podejmowaniu tych badań nie tylko możliwa, ale celowa jest jak najszersze ujęcie pracy zespołowa, co pozwoli na korzystanie z najnowszych zdobyczy nauki i włączenie ich do ogólnego nurtu wiedzy botanicznej. Zdaniem autora jedynie prace kompleksowe zdolne są dziś zapewnić należyty postęp nauki. Rozwijając dalej tę myśl, autor wskazuje na konieczność stosowania różnych symboli, formuł, stałego modyfikowania metod, m. in. korzystania z pomocy matematyki, fizyki i chemii, co w konsekwencji pozwoli w sposób należyty korzystać z coraz bardziej wzrastającej liczby osiągnięć, uzyskiwanych przez różnych specjalistów.

Cennym uzupełnieniem pracy jest bogata literatura, podana przez autora do każdego szkicu.

L. Karpowiczowa

Wykaz gruntowych roślin zielnych i roślin szklarniowych, opracowanie zbiorowe pod redakcją Ludmiły Karpowiczowej. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1968, ss. 89.

Nowe wydawnictwo „Hortus Botanicus Universitatis Varsaviensis” Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego obejmuje „Wykaz gruntowych roślin zielnych i roślin szklarniowych”. Jest to opracowanie zbiorowe pod redakcją Ludmiły Karpowiczowej. W opracowaniu poszczególnych kolekcji roślinnych wzięły udział: Janina Andrearczyk, Izabela Hołderna, Ludmiła Karpowiczowa, Pelagia Podlecka, Barbara Sopińska i Janina Szober.

W „Wykazie” uwzględniono gatunki dwuletnie, byliny i krzewinki gruntowe, a także wszystkie rośliny szklarniowe, znajdujące się w posiadaniu Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Spis zawiera 1789 gatunków i odmian roślin gruntowych oraz 1332 gatunków szklarniowych, czyli razem liczy 3121 gatunków. U każdego botanika, ogrodnika i hodowcy powstaje pytanie, ileż to czasu i trudu pochłonęły ustalenie systematycznej przynależności do poszczególnych rodzin, rodzajów i gatunków. Ileż to mozolnych poszukiwań oraz konsultacji wymagały dokładne oznaczenia wyszczególnionych materiałów.

Znając naukową ścisłość prac, wydawanych przez Warszawski Ogród Botaniczny pod redakcją doc. L. Karpowiczowej jesteśmy głęboko przekonani, że umieszczone w spisach rośliny zostały jak najdokładniej sprawdzone i skrupulatnie skorygowane.

Druga wojna światowa przyniosła zniszczenia nie tylko samej stolicy, ale również jej reprezentacyjnemu Ogródo Botanicznemu. W okresie powojennym nie tylko zalecono rany zadane tej pięknej placówce kulturalnej i naukowej, ale przybyły zarówno do gruntu jak i do szklarni nowe setki gatunków roślin.

„Wykaz” jest świadectwem pięknych wyników ogromnej pracy wkładanej we właściwe prowadzenie Ogródu Botanicznego.

Spis nie uwzględnił drzew i krzewów (przeszło 990 gat.) oraz roślin ozdobnych, których liczba dochodzi tu do kilkuset. Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego liczy między innymi około 70 odmian dalii, ponad 40 odmian kosaćców oraz bogate zbiory tulipanów, hiacyntów i innych roślin ozdobnych.

Część systematyczna pracy, wykonana bez zarzutu, opiera się na najlepszych najnowszych pracach, wymienionych we wstępie opracowanym przez Ludmiłę Karpowiczową.

Pragnę podkreślić znaczenie i wartość opracowanego „Wykazu” roślin Warszawskiego Ogrodu Botanicznego. Ogród Botaniczny jest Zakładem Uniwersyteckim i służy przede wszystkim botanikom i studującym botanikę zarówno z Uniwersytetów, Wyższych Szkół Pedagogicznych, Wyższych Szkół Rolniczych, jak Akademii Medycznych itp. a także tym wszystkim, którzy w kraju i poza jego granicami podejmują w zakresie różnych dyscyplin botanicznych badania naukowe i zwracają się do Ogrodu Botanicznego UW o pewny, sprawdzony materiał roślinny.

„Wykaz” z wielkim pożytkiem będzie mógł być też wykorzystany przez miłośników kwaciarstwa i ogrodnictwa w charakterze podręcznikowym, posługiwać się nim będą również hodowcy i specjaliści celem konfrontacji i sprawdzenia swoich zbiorów. Również dla zwiedzających tłumnie wycieczek tak szkolnych, jak i amatorskich „Wykaz” będzie mógł spełnić rolę przewodnika.

„Wykaz” ma ponadto znaczenie historyczne. Jest pierwszym tego rodzaju dokumentem Warszawskiego Ogrodu Botanicznego od czasów M. Szuberta (Spis roślin Ogrodu Botanicznego Królewskiego — Warszawskiego Uniwersytetu, Warszawa, 1824 r.).

Wielką korzyścią jest skoncentrowanie na tak małej przestrzeni, wynoszącej 5,16 ha, tysięcy gatunków roślin, co umożliwia badania porównawcze i analityczne.

Spacerując po alejach, przechodząc się po szklarniach, zwiedzający poznają nie tylko dziko rosnące gatunki rodzinnej flory, ale „oko w oko” spotykają się z przedstawicielami flory nie tylko Europy, ale również innych części i zakątków świata, co ma również dużą rolę poznawczą, dydaktyczną i pouczającą.

Ludzie zwykle kształcą się na książkach i podróżkach. Taką tu rolę miniaturowej podróży odgrywa zwiedzanie Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie na stosunkowo małym obszarze można obok pięknych dziko rosnących krajowych gatunków, znaleźć, nie mniej interesujące okazy gatunków pozakrajowych.

I jeszcze jedno, strona zewnętrzna opracowania, dobry papier, staranna adiustacja, ładny druk i naprawdę udane fotografie T. Jankowskiego i J. Szulety stanowią piękne obramowanie tego bardzo pożytecznego opracowania.

Jakub Mowszowicz

Clive A. Stace: Cuticular studies as an aid to plant taxonomy. Bulletin of the British Museum Natural History, Botany, Vol. 4, No. 1, London, 1965, str. 78, Tablic 5, cena 35 szylingów.

Rozprawa poświęcona jest studiom nad nabłonkami liści, a jej głównym celem jest podkreślenie

znaczenia tego rodzaju badań dla taksonomii i filogenetycznej systematyki roślin. Swoje wnioski i sugestie oparł autor na wynikach uzyskanych przez zbadanie 250 gatunków z trzech tropikalnych rodzin: *Combretaceae*, *Rhizophoraceae* i *Avicenniaceae*.

Pierwsze rozdziały zawierają krótki przegląd historii badań kutykularnych roślin współczesnych (dotychczas dotyczyły one przede wszystkim *Gymnospermae* i *Monocotyledones*) i kopalnych, wstęp anatomiczny precyzujący terminy stosowane w dalszych częściach pracy, wskazówki co do wyboru materiału do badań oraz metody jego preparowania. W dalszej części pracy autor omawia cechy nabłonków liści oddzielając cechy makroskopowe, widoczne na preparatach gołym okiem lub pod lupą, od cech mikroskopowych.

W rozdziale poświęconym makroskopowemu szczegółom budowy liści, widocznym na preparatach nabłonkowych, omówiona jest terminologia nerwacji liści oraz występowanie i rozmieszczenie na ich powierzchni włosków, brodawek, gruczołów wydzielnicznych i domatiów. Termin „domatium” jest używany na określenie drobnych, różnego kształtu zagłębień występujących na wegetatywnych częściach roślin, które — jak się przypuszcza — są zajmowane przez zwierzęta. Domatium nie poświęcano dotychczas wiele uwagi, ale zdaniem C. A. Stace posiadają one niekiedy duże znaczenie diagnostyczne.

W dalszej części pracy podane są szczegóły budowy anatomicznej skórki widoczne na kutykulach pod mikroskopem. Autor omawia kolejno kształt komórek epidermy w poszczególnych częściach blaszki liściowej, rodzaj i stopień pofoalowania błon komórkowych (propozycja ich klasyfikacji przy pomocy terminów stosowanych przy określeńiu fal świetlnych a mianowicie ich długości, amplitudy i częstotliwości), rozmiary i rozmieszczenie na liściu aparatów szparkowych, szereg cech dotyczących samych komórek szparkowych kształt, grubość błon komórkowych, kutykularne wzory na ich powierzchni, ułożenie komórek dodatkowych, klasyfikację aparatów szparkowych i włosków, a zwłaszcza zachowujących się najczęściej tylko ich podstaw. Osobno omówione zostały ogólne cechy nabłonka takie, jak stopień jego wykształcenia, grubość, drobna ornamentacja itp. Autor proponuje schemat opisu cech kutykularnych wprowadzając nowe terminy oraz podaje również wzór diagnozy kutykuli na przykładzie *Combretum fruticosum* (Loefl.) Stuntz.

Dużo uwagi poświęca autor omówieniu zmienności cech nabłonków liści z podaniem jej przyczyn i zakresu. Zmienność ta zaznacza się przede wszystkim w kształcie, wielkości, liczbie komórek skórki, aparatów szparkowych i włosków, a także w wykształceniu nabłonka i nerwacji liści.

W ostatnim rozdziale pracy zawierającym ogólne wnioski autor podkreśla, że nie przecenia użyteczności cech kutykularnych w badaniach taksonomicznych *Angiospermae*, ale jednocześnie

uważa, że dla rozróżnienia niektórych taksonów mogą one mieć duże, a niekiedy decydujące znaczenie i z tego względu nie powinny być pomijane. Jego zdaniem dokładne opracowanie poszczególnych grup roślin pod względem wykształcenia ich nabłonków może pogłębić badania nad taksonomią i filogenetyczną systematyką roślin. Temat pracy został omówiony wszechstronnie

i wyczerpująco. Układ publikacji jest zwięzły i przejrzysty, na część ilustracyjną składają się liczne schematyczne rysunki oraz 5 tablic doskonałych fotografii. Praca C. A. Stacego może być przydatna i powinna być wykorzystana także w badaniach paleobotanicznych.

Ewa Zastawniak

KOMUNIKATY

III Ogólnopolski Zjazd Polskiego Towarzystwa Genetycznego

We wrześniu 1970 roku odbędzie się w Krakowie III Ogólnopolski Zjazd Polskiego Towarzystwa Genetycznego.

Proponowane tematy na Posiedzenie Plenarne:

- I. Mechanizmy procesów różnicowania w ontogenezie.
- II. Problemy dziedziczności w świetle fizjologii rozwoju.
- III. Fizjologia i patologia cząsteczki jako podstawa biologii molekularnej.

Ponadto przewiduje się doniesienia w sekcjach:

1. Genetyka drobnoustrojów
2. Genetyka roślin
3. Genetyka zwierząt
4. Genetyka człowieka

Zgłoszenia uczestników oraz zgłoszenia tytułów doniesień (prace oryginalne, niepublikowane) prosimy przysyłać do dnia 31. XII. 69 r., a streszczenia doniesień do dnia 30. IV. 70 r. na adres: Komitet organizacyjny III Zjazdu PTG, Kraków, Łobzowska 24.

*Sekretarz Kom. Org. III Zjazdu
Dr Barbara Skucińska*

Zawiadomienie

Redakcja Wiadomości Botanicznych zawiadamia, że biuro Redakcji zostało przeniesione i obecnie znajduje się w Krakowie przy ul. Sienkiewicza 10 m 2, tel. 386-28. Godziny urzędowania we wtorki i czwartki w godz. 17—19.

Do Autorów

Sprawne i bezbłędne wydrukowanie prac w kwartalniku Wiadomości Botaniczne zapewnić może należyte przygotowanie rękopisu autorskiego. Autorzy w interesie własnym i czasopisma proszeni są o ścisłe przestrzeganie „Uwag” zamieszczonych na III str. okładki.

